

Factors Affecting Entrepreneurial Business in the LIS Professions: A meta Analysis

M. Kardan Neshati¹ | M. Ghiasi² | S.A. A. Razavi³

Received:2, Apr. 2020
Accepted:18, May 2020

DOI.10.30484/NASTINFO.2020.2478.1936

Objective: To explore future components of entrepreneurial business research in information science with a meta-analytical approach.

Methodology: 1709 LIS journals articles on the topic published between 2000 and 2019 were reviewed. Sixteen were selected for meta-analysis. A total of 31 components were identified. CMA2 software and Cohen's effect size approach were used for data analysis.

Findings: The single and combined effect size of all components were significant. Physical infrastructure showed the highest effect size (0.83). Scientific morale of the educators (0.78) and "Self Confidence" (0.75) were in the next ranks.

Conclusion: In order to enhance entrepreneurship business among LIS graduates, the above variables should be considered in desing and implementing programs.

1. PhD Candidate, Department of Information and Knowledge Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran, kardnneshati@gmail.com
- 2 . Assistant Professor, Department of Information and Knowledge Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran, mighiasi@gmail.com (corresponding author)
- 3 . Assistant Professor, Department of Information and Knowledge Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran, aa-razavi@yahoo.com

Keywords

Entrepreneurial business, Information and knowledge retrieval tendency, Meta-Analysis

کشف مؤلفه‌های کسب‌وکار کارآفرینانه در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رویکرد فراتحلیل

محمد کاردان نشاطی^۱ | میترا قیاسی^۲
علی اصغر رضوی^۳

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۱/۱۴ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۲/۲۹

۱. دانشجوی دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران
kardnneshati@gmail.com

۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران (نویسنده مسئول)
mighiasi@gmail.com

۳. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران
aa_razavi@yahoo.com

هدف: کشف مؤلفه‌های کسب‌وکار کارآفرینانه در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رویکرد فراتحلیل هدف این پژوهش است.

روش: پس از بررسی و پالایش ۱۷۰۹ مقاله مرتبط در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی انتشاریافته بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹، شانزده مقاله انتخاب و از درون آن‌ها ۳۱ مؤلفه شناسایی و با نرم‌افزار CMA2 و رویکرد اندازه اثر کوهن تحلیل شد.

یافته‌ها: اندازه اثر مستقل و ترکیبی همه مؤلفه‌ها به غیر از انتشار یافته‌های علمی، معنادار و قابل قبول است. نتایج حاکی از آن است که مؤلفه زیرساخت‌های فیزیکی (۰/۸۳)، بالاترین اندازه اثر است. روحیه علمی استادان (۰/۷۸) و اعتماد به نفس (۰/۷۵) در رتبه‌های بعد قرار دارند. نتیجه‌گیری: برای تقویت کسب‌وکار کارآفرینانه در میان فارغ‌التحصیلان در رشته باید متغیرهای فوق را در تدوین و اجرای برنامه‌ها به کار گرفت.

کلیدواژه‌ها

کسب‌وکار کارآفرینانه، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، فراتحلیل

مقدمه

با توجه به بحران‌های اقتصادی اخیر چالش اشتغال در جهان مهم‌ترین چالش اکنون و آینده خواهد بود (صابری، ۱۳۹۶). در کشورهای در حال توسعه امکان اشتغال تنها برای اندکی از نیروی کار وجود دارد (Gindling & Newhouse, 2014). کارآفرینی گزینه‌ای نویدبخش برای ایجاد مشاغل جذاب برای دانش‌آموختگان است. بسیاری سیاست‌گذاران بر این باورند که کارآفرینی پتانسیل آن را دارد که جوانان برای خود شغل ایجاد کنند (Crumpton, M & Bird, N 2019).

خاورمیانه یکی از مناطقی است که بالاترین میزان بیکاری جوانان را در بین فارغ‌التحصیلان دانشگاهی دارد. آمارهای جهانی در این خصوص نشان می‌دهد بیکاری در بین جوانان دارای مدرک دانشگاهی از ۳۴٪ در سال ۲۰۰۵ به ۶۲٪ در سال ۲۰۱۲ افزایش یافته است. لذا پژوهش برای افزایش اشتغال یا خوداشتغالی دانش‌آموختگان دانشگاهی اهمیت یافته است (Premand, et al., 2016). رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز از این قاعده مستثنا نیست. در اهمیت کارآفرینی از نویسندگان ایرانی آثار متعددی اعم از پژوهشی و مروری موجود است (کاظمی و سیفی، ۱۳۹۸)، صفوی و مرادی (۱۳۹۲)، محمدی و مرجانی (۱۳۹۳)، اباذری و باب‌الحوائجی (۱۳۹۵) و (۱۳۹۷). اما مطالعه‌های انجام‌شده در خصوص کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی همچنان محدود است و از سویی نتایج متناقض آن‌ها و نداشتن نتایج واحد، جامعه علمی، محققان و سیاست‌گذاران را دچار ابهام می‌سازد. از این رو یک فراتحلیل برای تعیین نقاط قوت و ضعف پژوهش‌ها، با تحلیل کمی نتایج، امکان ارزیابی مجدد این پژوهش‌ها را فراهم می‌کند. بنابراین تلاش شده است شکاف دانشی موجود با انجام فراتحلیلی در خصوص شناسایی مؤلفه‌های اصلی و فرعی کسب‌وکار کارآفرینانه فارغ‌التحصیلان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی پر شود. مطالعه حاضر می‌تواند چارچوب مناسبی برای برنامه‌ریزان آموزش رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، و همچنین طراحی برنامه‌های درسی مربوط به کارآفرینی به دست دهد.

روش‌شناسی

در فراتحلیل با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های چندین پژوهش در قالب مفاهیم کمی، آن‌ها را آماده استفاده از روش‌های نیرومند آماری می‌کنند (دلاور، ۱۳۸۴). محاسبه اندازه اثر برای پژوهش‌های مجزا، برگرداندن آن‌ها به ماتریس مشترک (عمومی) و ترکیب آن‌ها برای دستیابی به میانگین اثر در این شیوه اصل است (Howit, D. & Cramer, D, 2009).

در این پژوهش مقالات مرتبط با کسب و کارهای کارآفرینانه رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ در پایگاه‌های معتبر علمی بررسی شد و در نهایت ۱۶ مقاله، که معیارهای ورود را برآورده کرده بودند، شناسایی و تحلیل شدند. معیارهای ورود عبارت بودند از: روش‌شناسی معتبر (روش پژوهش، جامعه، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، روایی و اعتبار ابزار، روش تحلیل آماری)، همخوانی با موضوع کسب و کار کارآفرینانه و کمی بودن پژوهش.

برای یافتن این مقالات ابتدا با کلیدواژه‌های فارسی کارآفرینی کتابداران، کارآفرینی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کسب و کار کتابداران در پایگاه‌های فارسی ایرانداک، کتابخانه ملی، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، جهاد دانشگاهی، مگیران، نورمگز و نیز کلیدواژه‌های انگلیسی Librarians Entrepreneurship, Information science and knowledge Proquest/management Entrepreneurship, Librarians Business, Science Direct/ JSTORE/ Emerald/ EBSCO/ SCOPUS/ Science Direct کاوش به عمل آمد و ۱۷۰۹ مقاله استخراج شد. ابتدا همه مقالات به اجمال مرور شد و مقالات نامربوط حذف شدند. در نهایت ۸۱ مقاله باقی ماند.

۱. از میان ۸۱ مقاله، مقالات نامرتبط با کارآفرینی برای دانش‌آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی حذف شد و ۳۸ مطالعه برای پالایش باقی ماند.

۲. از میان ۳۸ مقاله، مقالاتی که نتایج تکراری و مشابه داشتند و با روش غیرکمی و نظری به موضوع پرداخته بودند و نیز آن دسته از مقالات که پیش از سال ۲۰۰۰ منتشر شده بودند حذف شدند. سرانجام تحلیل حاضر بر روی ۱۶ عنوان مقاله انجام پذیرفت. پس از استخراج داده‌هایی نظیر ضریب همبستگی، برای رابطه و اندازه نمونه از برنامه فراتحلیل جامعه توسط نرم‌افزار CMA2 استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

اطلاعات توصیفی مربوط به پژوهش‌های منتخب در جدول ۱ آمده است:

جدول ۱. اطلاعات توصیفی پژوهش‌های منتخب

مطالعه	جامعه مورد مطالعه	ابزار جمع آوری اطلاعات
(Crumpton & Bird, 2019)	۱۰۰ کتابدار در امریکا	پرسشنامه
(Toane and Figueiredo, 2018)	۱۰۰ نفر از دانشجویان کتابداری کانادا و امریکا	مصاحبه + پرسشنامه
(Faulkner, 2018)	۴۶ کتابخانه عمومی در ایالات متحده	پرسشنامه
(Kavoura and Andersson, 2016)	۴۰ نفر از استادان رشته کتابداری در فنلاند	دلفی
(Leonard & Clementson, 2012)	۲۸۲ نفر از دانشجویان کتابداری در امریکا	پرسشنامه
(Amidu & Umaru, 2016)	۱۱۵ نفر از دانشجویان رشته علم اطلاعات در نیجریه	پرسشنامه
(Premand et al., 2016)	۱۵۰۰ نفر از دانشجویان فرانسه	پرسشنامه
(Ibrahim & Mas'ud, 2016)	۲۰۰ نفر از دانشجویان کتابداری	پرسشنامه
(Ugwu & Ezeani, 2012)	۱۱۰ نفر از دانشجویان رشته کتابداری در نیجریه	پرسشنامه
اباذری و باب الحوائجی (۱۳۹۷)	۱۰۹ نفر از کتابداران دانشگاه آزاد	پرسشنامه
صابری (۱۳۹۷).	۸۱ نفر از دانشجویان دکترای رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی	پرسشنامه
قنادی نژاد و حیدری (۱۳۹۷)	۵۸ نفر از استادان دانشگاه چمران	پرسشنامه
امین بیدختی، رستگار و نامنی (۱۳۹۴).	۲۸۴ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها	پرسشنامه + مصاحبه

مطالعه	جامعه مورد مطالعه	ابزار جمع آوری اطلاعات
حیدری، خادمی‌زاده و سقائی طلب (۱۳۹۴).	۵۸۳ نفر از فارغ‌التحصیلان علم اطلاعات دانشگاه های شهر اهواز	پرسشنامه
محمدی و مرجانی (۱۳۹۳).	۶۷ نفر از کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی	پرسشنامه
صفوی و مرادی (۱۳۹۲)	۱۲۲ نفر از دانشجویان علم اطلاعات	پرسشنامه

نیمی از ۱۶ پژوهش مورد بررسی ایرانی و شمار کل افراد پیمایش شده ۳۷۵۳ نفر (به‌طور میانگین حدود ۲۳۵ نفر) بودند. داده‌های ۱۲ پژوهش با پرسشنامه و ۴ پژوهش نیز با مصاحبه و پرسشنامه به دست آمد (جدول ۱).

جدول ۲. عوامل موثر بر کسب و کار کارآفرینانه

شاخص	فراوانی	درصد
ساختار سازمانی	۱	۲۲/۳
انتشار یافته‌های علمی	۲	۴۵/۶
جذب منابع مالی	۴	۱۳
قراردادهای پژوهشی	۱	۲۲/۳
ایجاد پارک علم و فناوری	۱	۲۲/۳
روحیه علمی و دانش‌پژوهی استادان	۳	۹/۷
ارزش‌های مشترک	۱	۲۲/۳
تعامل مستمر با محیط	۲	۴۵/۶
تناسب آموخته‌ها با نیازهای کسب و کار	۳	۹/۷
ریسک‌پذیری	۳	۹/۷
موفقیت‌طلبی	۲	۴۵/۶
خلاقیت و نوآوری	۴	۱۳
مرکز کنترل درونی	۱	۲۲/۳

درصد	فراوانی	شاخص
۱۳	۴	اعتماد به نفس
۴۵/۶	۲	استقلال طلبی
۲۲/۳	۱	برنامه ریزی
۳۵/۱۹	۶	محتوای آموزشی
۲۲/۳	۱	هنجارهای اجتماعی
۴۵/۶	۲	سیاست‌های حمایتی دولت
۴۵/۶	۲	زیرساخت‌های فیزیکی
۴۵/۶	۲	تجهیزات پژوهشی
۲۲/۳	۱	بازبودن بازار داخلی
۹/۷	۳	فرهنگ کارآفرینانه
۴۵/۶	۲	روحیه آینده‌نگری
۲۲/۳	۱	شیوه آموزشی آینده‌محور
۲۲/۳	۱	یادگیری اجتماعی
۲۲/۳	۱	سواد آینده
۹/۷	۳	مهارت‌های تجزیه و تحلیل
۴۵/۶	۲	همکاری‌های گروهی
۹/۷	۳	مهارت تصمیم‌گیری
۲۲/۳	۱	تفکر سیستمی
۱۰۰	۳۱	جمع

۳۱ متغیر در ۱۶ مطالعه شناسایی شد. «محتوای آموزشی» (۱۹/۶٪) در مرتبه اول و مؤلفه «جذب منابع مالی»، «خلاقیت و نوآوری» و «اعتماد به نفس» ۱۳٪ در رتبه دوم تکرار قرار داشتند (جدول ۲).

جدول ۳. نتایج محاسبه اندازه اثر مستقل و ترکیبی مؤلفه‌ها در نرم‌افزار CMA

شاخص	نوع اثر	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	آماره Z	سطح معنی‌داری	شدت تأثیر
زیرساخت‌های فیزیکی	اثر ترکیبی	۰/۸۳۰	۰/۷۴۷	۰/۸۸۸	۱۰/۴۹۳	۰/۰۰۰	قوی
روحیه علمی و دانش‌پژوهی استادان	اثر ترکیبی	۰/۷۷۶	۰/۶۷۱	۰/۸۵۰	۹/۱۴۳	۰/۰۰۰	متوسط
اعتمادبه‌نفس	اثر ترکیبی	۰/۷۵۴	۰/۶۲۷	۰/۸۴۲	۷/۸۵۷	۰/۰۰۰	متوسط
تجهیزات پژوهشی	اثر ترکیبی	۰/۶۵۰	۰/۵۰۳	۰/۷۶۰	۶/۸۴۷	۰/۰۰۰	متوسط
استقلال‌طلبی	اثر ترکیبی	۰/۶۴۰	۰/۵۰۷	۰/۷۴۳	۷/۴۴۷	۰/۰۰۰	متوسط
ریسک‌پذیری	اثر ترکیبی	۰/۶۳۰	۰/۴۹۴	۰/۷۳۵	۷/۲۸۴	۰/۰۰۰	متوسط
محتوای آموزشی	اثر ترکیبی	۰/۶۲۱	۰/۴۹۴	۰/۷۲۲	۷/۶۸۷	۰/۰۰۰	متوسط
برنامه‌ریزی	اثر مستقل	۰/۶۱۴	۰/۵۲۰	۰/۶۹۴	۱۰/۰۴۰	۰/۰۰۰	متوسط
روحیه آینده‌نگری	اثر ترکیبی	۰/۵۴۷	۰/۳۱۷	۰/۷۱۶	۴/۲۱۰	۰/۰۰۰	متوسط
ساختار سازمانی	اثر مستقل	۰/۵۴۳	۰/۴۱۸	۰/۶۴۷	۷/۳۵۳	۰/۰۰۰	متوسط
خلاقیت و نوآوری	اثر ترکیبی	۰/۵۰۹	۰/۳۲۶	۰/۶۵۵	۴/۹۳۲	۰/۰۰۰	متوسط
قراردادهای پژوهشی	اثر ترکیبی	۰/۴۷۰	۰/۳۷۷	۰/۵۵۴	۸/۷۹۰	۰/۰۰۰	ضعیف
تناسب آموخته‌ها با نیازهای کسب و کار	اثر ترکیبی	۰/۴۶۰	۰/۲۹۸	۰/۵۹۶	۵/۱۲۴	۰/۰۰۰	ضعیف
هنجارهای اجتماعی	اثر مستقل	۰/۴۵۰	۰/۳۳۲	۰/۵۵۴	۶/۸۰۳	۰/۰۰۰	ضعیف
شیوه آموزشی آینده‌محور	اثر مستقل	۰/۴۵۰	۰/۱۹۶	۰/۶۴۷	۳/۳۲۳	۰/۰۰۰	ضعیف
مهارت تصمیم‌گیری	اثر ترکیبی	۰/۳۹۰	۰/۱۲۵	۰/۶۰۳	۲/۸۲۳	۰/۰۰۱	ضعیف
سواد آینده	اثر مستقل	۰/۳۸۰	۰/۱۱۴	۰/۵۹۵	۲/۷۴۳	۰/۰۰۵	ضعیف

شاخص	نوع اثر	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	آماره Z	سطح معنی داری	شدت تأثیر
همکاری‌های گروهی	اثر ترکیبی	۰/۳۷۰	۰/۱۰۲	۰/۵۸۸	۲/۶۶۲	۰/۰۰۶	ضعیف
یادگیری اجتماعی	اثر مستقل	۰/۳۶۰	۰/۰۹۱	۰/۵۸۰	۲/۵۸۴	۰/۰۰۸	ضعیف
موفقیت طلبی	اثر ترکیبی	۰/۳۵۲	۰/۲۵۷	۰/۴۴۱	۶/۸۶۸	۰/۰۱۰	ضعیف
جذب منابع مالی	اثر ترکیبی	۰/۳۲۹	۰/۱۶۸	۰/۴۷۲	۰۳/۸۹۱	۰/۰۰۱۵	ضعیف
تعامل مستمر با محیط	اثر ترکیبی	۰/۳۲۱	۰/۱۰۶	۰/۵۰۷	۲/۸۷۸	۰/۰۱۷	ضعیف
سیاست‌های حمایتی دولت	اثر ترکیبی	۰/۳۱۱	۰/۱۸۰	۰/۴۳۱	۴/۵۱۵	۰/۰۲۰	ضعیف
تفکر سیستمی	اثر مستقل	۰/۳۱۰	۰/۰۳۵	۰/۵۴۲	۲/۱۹۸	۰/۰۲۳	ضعیف
ایجاد پارک علم و فناوری	اثر ترکیبی	۰/۲۹۹	۰/۰۶۲	۰/۵۰۴	۲/۴۵۷	۰/۰۲۸	ضعیف
مهارت‌های تجزیه و تحلیل	اثر ترکیبی	۰/۲۹۰	۰/۰۱۳	۰/۵۲۶	۲/۰۴۷	۰/۰۳۱	ضعیف
ارزش‌های مشترک	اثر مستقل	۰/۲۸۰	۰/۰۸۸	۰/۴۵۲	۲/۸۳۳	۰/۰۳۳	ضعیف
بازبودن بازار داخلی	اثر مستقل	۰/۲۵۵	۰/۰۶۲	۰/۴۳۰	۲/۵۶۸	۰/۰۳۸	ضعیف
فرهنگ کارآفرینانه	اثر ترکیبی	۰/۲۴۹	۰/۰۹۲	۰/۳۹۴	۳/۰۷۷	۰/۰۴۱	ضعیف
مرکز کنترل درونی	اثر مستقل	۰/۱۸۰	۰/۱۳۱	۰/۲۲۹	۷/۰۴۱	۰/۰۴۵	ضعیف
انتشار یافته‌های علمی	اثر ترکیبی	۰/۱۷۶	-۰/۰۲۱	۰/۳۶۰	۱/۷۵۲	۰/۰۵۵	رد

نتایج مربوط به اندازه اثر مستقل و ترکیبی مؤلفه‌ها در نرم‌افزار CMA در جدول ۳ نشان داد، سطح معناداری برای مؤلفه «انتشار یافته‌های علمی» بیشتر از سطح معناداری (۰/۰۵) است. و از این رو بی اثر دانسته شد. سطح معناداری سایر مؤلفه‌ها از (۰/۰۵) کمتر و از این رو معنادار و تأثیر آن‌ها بر کارآفرینی پذیرفتنی دانسته شد. بر اساس طبقه‌بندی (Cohen, 1988)، اندازه اثر کمتر از ۰/۵ به معنای تأثیر کم است، اندازه اثر بین ۰/۵ تا ۰/۸ شدت تأثیر متوسط را نشان می‌دهد و اندازه اثر بیشتر از ۰/۸ نشان‌دهنده شدت تأثیر زیاد است. از این رو، شدت تأثیر مؤلفه «زیرساخت‌های فیزیکی» برابر ۰/۸۳، زیاد و بیش از بقیه مؤلفه‌ها است.

نتیجه‌گیری

نتایج مربوط به اندازه اثر ترکیبی مؤلفه‌ها نشان داد اندازه اثر مؤلفه «انتشار یافته‌های علمی» معنادار نیست. این مؤلفه بر گرفته از مقالات (Ugwu & Ezeani, 2012)، حیدری، خادمی‌زاده سقائی‌طلب (۱۳۹۴) است. این دو مطالعه نظرات دانشجویان را پیموده‌اند. بنابراین احتمال دارد مؤلفه این یافته به علت ناآشنایی دانش‌آموختگان با اولویت‌های پژوهشی کارآفرینی، ناآگاهی و مشارکت‌نداشتن در پژوهش متناسب با بازار کار، نبود فرهنگ به‌کارگیری نتایج علمی در عمل و کاربردی نبودن پژوهش‌ها بوده است. مؤلفه «زیرساخت‌های فیزیکی» با بیشترین اثرگذاری (۰/۸۳) مؤلفه در پژوهش‌های حیدری، خادمی‌زاده و سقائی‌طلب (۱۳۹۴) و صابری (۱۳۹۶) تایید شد. پاسخگویان این دو مطالعه دانشجویان بوده‌اند. از این‌رو به منظور ایجاد کسب‌وکار کارآفرینانه باید زیرساخت‌های فیزیکی، امکانات و تجهیزات لازم برای کارآفرینی فراهم شود، می‌توان نتیجه گرفت، توسعه زیرساخت‌های لازم برای کارآفرینی حل‌کننده بسیاری از مشکلات پیش‌روی دانش‌آموختگان است.

مؤلفه‌های «روحیه علمی استادان» (۰/۷۸) بر مبنای مقاله صابری (۱۳۹۶) و حیدری، خادمی‌زاده و سقائی‌طلب (۱۳۹۴)، و «اعتمادبه‌نفس» (۰/۷۵) بر اساس مطالعات محمدی و مرجانی (۱۳۹۳)، اباذری و باب الحوائجی (۱۳۹۷)، حیدری، خادمی‌زاده و سقائی‌طلب (۱۳۹۴)، و Leonard & Clementson (2012) در رتبه‌های بعدی از نظر درجه اهمیت قرار دارند. جامعه مورد مطالعه مقالات مقاله صابری (۱۳۹۶) و حیدری، خادمی‌زاده و سقائی‌طلب (۱۳۹۴)، نیز دانشجویان بوده‌اند. پس می‌توان نتیجه گرفت وجود استادان باتجربه و کارآمد، به گرایش دانش‌آموختگان به کارآفرینی دامن می‌زند.

مؤلفه «اعتمادبه‌نفس» (۰/۷۵۴) را کتابداران و دانشجویان تایید کردند و آن را محرک کارآفرینی دانستند. پس لازم است اعتمادبه‌نفس دانشجویان در حین تحصیل با بر عهده گرفتن مسئولیت‌های کوچک در دانشگاه، برگزاری رویدادهای دانشگاهی، حضور در محیط عملی و کارآموزی واقعی در محیط کار تقویت شود.

مؤلفه «محتوای آموزشی» در بین پژوهش‌های منتخب بیش از همه تکرار شده بود (۰/۶۲ = متوسط روبه بالا). به نظر می‌رسد محتوای آموزشی در

خصوص کارآفرینی در دانشگاه‌ها توجه محققان را به خود جلب کرده است. تحقیقات دربردارنده این مؤلفه شامل دانشجویان، استادان و کتابداران نشان می‌دهد این مؤلفه مورد توجه همه قرار گرفته است. لذا لازم است سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی به این مؤلفه اهمیت دهند. البته آموزش کارآفرینی بدون توجه به ابعاد عملی و پیاده‌سازی آن در محیط واقعی، ممکن است از اثربخشی آن بکاهد زیرا کارآفرینی با عمل‌گره خورده است.

مؤلفه‌های «جذب منابع مالی»، «تعامل مستمر با محیط»، «تناسب آموخته‌ها با نیازهای کسب‌وکار»، «ریسک‌پذیری»، «اخلاقیت و نوآوری»، «اعتمادبه‌نفس»، «مهارت‌های تجزیه و تحلیل»، «تجهیزات پژوهشی»، «روحیه علمی و دانش پژوهی استادان» و «مهارت تصمیم‌گیری» بیش از دو بار تکرار شده بودند. این نشان می‌دهد توجه محققان به کارآفرینی دو گونه است. گونه نخست شامل عوامل زمینه‌ای برای راه‌اندازی کسب و کار کارآفرینانه است همچون «جذب منابع مالی»، «تعامل مستمر با محیط»، «تجهیزات پژوهشی»، «روحیه علمی و دانش پژوهی استادان»، «تناسب آموخته‌ها با نیازهای کسب‌وکار»؛ و عوامل فردی مورد نیاز برای شروع کارآفرینی شامل ویژگی‌های همچون «ریسک‌پذیری»، «اخلاقیت و نوآوری»، «اعتمادبه‌نفس»، «مهارت‌های تجزیه و تحلیل» و «مهارت تصمیم‌گیری». در میان عوامل زمینه‌ای مورد بحث، مؤلفه «تجهیزات پژوهشی»، بیشترین اندازه اثر را دارد (۰/۶۵). در میان عوامل فردی نیز مؤلفه «اعتمادبه‌نفس» بالاترین اندازه اثر مؤلفه را داشت (۰/۷۵).

پژوهش‌هایی که به عوامل زمینه‌ای توجه کرده بودند در میان دانشجویان انجام شده بودند. به عوامل فردی اما در هر سه جامعه دانشجویان، استادان و کتابداران پرداخته شده بود. مؤلفه «ریسک‌پذیری» در جامعه کتابداران مشاهده شده است. «اخلاقیت و نوآوری» و «اعتمادبه‌نفس»، در جامعه دانشجویان و کتابداران مورد توجه بوده است. «مهارت تصمیم‌گیری» توسط هر سه جامعه دانشجویان، استادان و کتابداران تایید شده است. «مهارت‌های تجزیه و تحلیل» در جامعه دانشجویان و استادان مورد توجه بوده است. لذا دانشجویان تأکید بیشتری بر اهمیت عوامل زمینه‌ای دارند، و دغدغه ایشان برای ایجاد کسب‌وکار کارآفرینی وجود بسترهای

کارآفرینی است. از آنجایی که کتابداران با محیط کار آشنایی بیشتری دارند، مؤلفه «ریسک‌پذیری» را عاملی مهم برای کارآفرینی می‌دانند. استادان نیز با توجه به رسالت خود که آموزش و تعلیم علم و دانش است، بر «مهارت‌های تجزیه و تحلیل» و «مهارت تصمیم‌گیری» تأکید داشتند.

همچنین نتایج نشان داد از ۳۱ مؤلفه شناسایی شده، ۱۰ متغیر شامل «ساختار سازمانی»، «ارزش‌های مشترک»، «مرکز کنترل درونی»، «برنامه‌ریزی»، «هنجارهای اجتماعی»، «باز بودن بازار داخلی»، «شیوه آموزشی آینده محور»، «یادگیری اجتماعی»، «سواد آینده»، «تفکر سیستمی» فقط یک بار در پژوهش‌های منتخب تکرار شده‌اند و اندازه اثر (اثر مستقل) آن‌ها معنادار و قابل قبول است، که نشان‌دهنده لزوم توجه بیشتر به این مؤلفه‌ها در مطالعات آتی است. در این میان مؤلفه‌های «هنجارهای اجتماعی»، «باز بودن بازار داخلی»، «شیوه آموزشی آینده محور»، «یادگیری اجتماعی»، «سواد آینده»، «تفکر سیستمی» در راستای آینده‌پژوهی کارآفرینی مطرح شده‌اند اما چندان مورد توجه پژوهشگران قرار نگرفته است، با علم به اهمیت آینده‌پژوهی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، و پذیرش این موضوع که فناوری‌های جدید به طور کامل جامعه را دگرگون خواهد کرد، مدیران و متخصصان علم اطلاعات موظفند برنامه‌ای استراتژیک برای رویارویی با مسائل در کسب و کارهای خود در نظر بگیرند که طراحی این برنامه مستلزم بکارگیری تمام ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موجود و انتخاب بهترین روش برای پاسخگویی به تغییرات محیطی و هماهنگ شدن با آن است. بنابراین انجام مطالعات بیشتر و تکرار پژوهش‌های مشابه قادر است بینش غنی‌تری را در این خصوص فراهم آورد. دو مؤلفه «مرکز کنترل درونی» و «برنامه‌ریزی» در حیطه انگیزه‌ها و مهارت‌های فردی کارآفرینی است که کمتر مورد توجه پژوهشگران بوده است. نتایج فراتحلیل نشان می‌دهد مؤلفه «برنامه‌ریزی» دارای اندازه اثر متوسط رو به قوی است (۰/۶۱)، لذا توجه به این مؤلفه در پژوهش‌های آتی توصیه می‌شود. مؤلفه «ساختار سازمانی»، نیز با اندازه اثر بالایی که دارد (۰/۵۴) نیازمند مطالعات بیشتر در پژوهش‌های آینده است.

به‌طور کلی می‌توان گفت، توجه به موارد فوق برای افزایش توان کارآفرینی در بین دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، راهگشا

است، در این راستا مدیران و متولیان مرتبط با این موضوع می‌توانند با توجه و به‌کارگیری عوامل احصاء‌شده با در نظر داشتن اندازه اثر هر مؤلفه، در تحقق این امر گام‌های ارزشمندی بردارند.

براساس نتایج به دست آمده در این پژوهش، به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود، به‌منظور تعیین مدل نظری و چارچوب پژوهشی خویش، از متغیرهای شناسایی‌شده در این پژوهش استفاده کرده و بر متغیرهای پرتکرار تأکید کنند تا ضمن ایجاد پایه نظری اولیه مناسب، زمینه را برای بررسی سایر مؤلفه‌ها و نوآوری‌های بعدی فراهم سازند.

مآخذ

- اباذری، محمدرضا؛ باب‌الحوائجی، فهیمه (۱۳۹۷). ارائه الگوی مفهومی کارآفرینی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی براساس مؤلفه‌های انگیزشی (روان‌شناختی)، صلاحیتی و حمایتی. *فصلنامه مطالعات دانش‌شناسی*، ۴ (۱۴)، ۷۹-۵۷.
- JKS/10.22054/JKS/ 2018.34645.1194.
- اباذری، محمدرضا؛ باب‌الحوائجی، فهیمه (۱۳۹۵). ویژگی‌های حمایتی کارآفرینی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی و کشف رابطه و تأثیر متغیرهای جمعیت شناختی بر ویژگی‌های حمایتی کارآفرینی آنان. *دانش‌شناسی*، ۹ (۳۳)، ۷-۱۶.
- امین بیدختی، علی اکبر؛ رستگار، عباسعلی؛ نامنی، احمد. (۱۳۹۴). آینده‌پژوهی تغییرات رویکردی آموزش عالی در توسعه سرمایه انسانی کشور؛ *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*. ۲۱ (۳)، ۳۱-۵۵.
- حیدری، غلامرضا؛ خادمی‌زاده، شهناز؛ سقائی‌طلب، مرضیه (۱۳۹۴). ساخت و اعتباریابی پرسشنامه‌ی موانع کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی. *مجله مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی*، ۲ (۴)، ۴۱-۶۱.
- دلاور، علی (۱۳۸۴). *روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی*. تهران: نشر ویرایش.
- صابری، محمدرکیم (۱۳۹۶). کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی: یک تحلیل عاملی اکتشافی. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۸ (۳)، ۲۹-۴۵.
- صفوی، زینب؛ مرادی، خدیجه (۱۳۹۲). چالش‌ها و موانع ترغیب دانش‌آموختگان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به ایجاد کارآفرینی و اشتغال‌زایی. *فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی*، ۲ (۲)، ۲۹-۵۴.
- قنادی‌نژاد، فرزانه؛ حیدری، غلامرضا (۱۳۹۷). شناسایی و تحلیل موضوعات پژوهشی کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دیدگاه استادان و دانشجویان دکتری

این رشته. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۸ (۲)، ۳۹-۶۲.

<https://doi.org/10.22067/riis.v0i0.65041>

کاظمی، راضیه؛ سیفی، لیلی (۱۳۹۸). نقش کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی در ترویج و اشاعه خدمات کارآفرینی: مرور نظام‌مند. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و

سازماندهی اطلاعات، ۳۰ (۲)، ۳۹-۵۷. 10.30484/NASTINFO.2019.2324

محمدی، امین؛ مرجانی، سیدعباس (۱۳۹۳). بررسی قابلیت‌های کارآفرینی کتابداران (مطالعه

موردی: کتابداران کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی). پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی،

۱ (۴)، ۱۶۸-۱۵۳. <https://doi.org/10.22067/riis.v4i1.17546>

Amidu, G., & Umaru, I.M. (2016). Repositioning of Entrepreneurship Education for Entrepreneurial Success of Library and Information Science Students. A Study of Nasarawa State Polytechnic Lafia , Nigeria.

Cohen, J. (1988). Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences (Seconded). Hillsdale, N J: Lawrence Erlbaum Associates.

Crumpton, M. and Bird, N. (2019), Educating the Entrepreneurial Librarian, Supporting Entrepreneurship and Innovation (Advances in Library Administration and Organization, Vol. 40), Emerald Publishing Limited, pp. 169-182. <https://doi.org/10.1108/S0732-067120190000040011>

Faulkner, A.E. (2018), Entrepreneurship resources in US public libraries: website analysis, Reference Services Review, 46 (1), pp. 69-90.

<https://doi.org/10.1108/RSR-07-2017-0025>

Gindling, T. H., & Newhouse, D. (2014). Self-employment in the developing world. World Development, 56.

Howit, D. & Cramer, D. (2009). Introduction to Statistics in Psychology. Translated by Pashasharifi, H.; Najafi Zand, J.; Mirhashemi, M.; Sharifi, N. & Manavipour, D., Tehran, Sokhan Press.

Ibrahim, N & Mas'ud, A. (2016). Moderating role of entrepreneurial orientation on the relationship between entrepreneurial skills, environmental factors

and Jennings, D. F. (1994). Multiple perspectives of entrepreneurship: Text, readings, and cases (53-57). South-Western Pub. Doi: 10.5267/j.msl.2016.1.005

Kavoura, A. and Andersson, T. (2016), Applying Delphi method for strategic design of social entrepreneurship, Library Review, Vol. 65 No. 3, pp. 185-205.

<https://doi.org/10.1108/LR-06-2015-0062>

- Leonard, E., & Clementson, B. (2012). Business librarians and entrepreneurship: Innovation trends and characteristics. *New Review of Information Networking*, 17(1), 1-21. <https://doi.org/10.1080/13614576.2012.671715>.
- Premand ,P.,Brodman, S., Almeida, R., , Grun , R., Barouni, M. (2016). Entrepreneurship Education and Entry into Self-Employment Among University Graduates, *World Development*, 77 : 311-327. DOI: 10.1016/j.worlddev.2015.08.028
- Toane, C., & Figueiredo, R. (2018). Toward core competencies for entrepreneurship librarians. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 23(1), 35-62. <https://doi.org/10.1080/08963568.2018.1448675>
- Ugwu, F., & Ezeani, C. N. (2012). Evaluation of entrepreneurship awareness and skills among LIS students in universities in South East Nigeria. *Library Philosophy and Practice*, 2 (2), 1-14.

استناد به این مقاله:

قیاسی، میترا؛ کاردان نشاطی، محمد؛ رضوی، سیدعلی اصغر (۱۳۹۹). کشف مؤلفه‌های آینده‌پژوهی کسب‌وکار کارآفرینانه در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رویکرد فراتحلیل. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۳۱ (۳)، ۹۴-۱۰۸
DOI: 10.30484/nastinfo.2020.2478.1936